

3.ÜNİTE

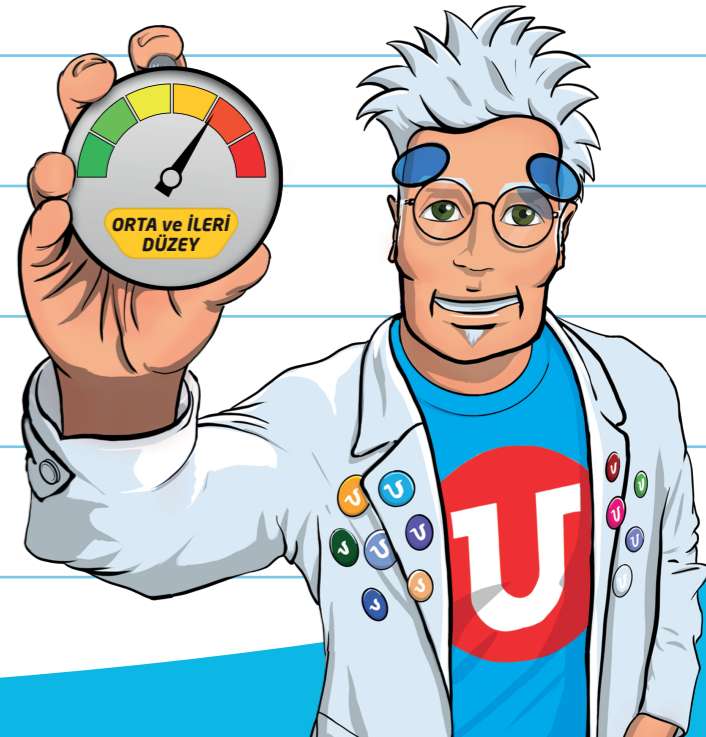
U

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Düşünceyi Geliştirme Yolları

FATMA GÜL ÖRS

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

→ Anlatıcının amaca varmak için kullandığı tekniklere düşünceyi geliştirme yolları denir. Bu yollar birkaç alt başlıkta toplanabilir:

UZMANSINIR
YAYINLARI

Tanımlama:

- Bir varlık ya da kavramı en belirgin ve kalıcı nitelikleriyle belirtmektir.
- Tanım cümleleri “*Şu nedir?*” sorusuna yanıt olur.
- Açıklayıcı ya da tartışmacı anlatım biçimlerinde kullanılır.
- Tanım cümleleri çoğunlukla nesnel olduğu gibi öznel de olabilir.

Örnek:

- Eleştirmenin bir görevi de sanatçıya yol göstermek, yardımcı olmaktır.
- Eleştirmen, sanat yapıtlarıyla ilgili yargılarında tarafsız olmaya çalışmalıdır.
- Eleştirmen, bilimsel eleştiriye ulaşabilmek için eleştiriyle ilgili kuramsal bilgiler edinmelidir.
- Eleştirmen, bir sanat yapıtını -her yönüyle- eleştiri süzgecinden geçirerek o yapıtın gerçek değerini belirten kişidir.
- Eleştirmen, sanat yapıtıyla sanat izleyicisi arasında köprü kurarak önemli bir işlevi yerine getirir.

Karşılaştırma:

- İki varlık, iki kavram, iki şey arasındaki benzer ya da farklı nitelikleri bir arada vererek düşünceyi belirginleştirmektir.
- Karşılaştırma örneklerinde öncelikle karşılaştırılan herhangi iki şey gereklidir.
- İki şeyin karşılaştırılması söz konusu ise karşılaştırma yönü de bulunmalıdır.
- Düşünce yazılarında ya da sanatsal yazılarda kullanılır.
- “En, daha, göre” gibi ifadeler karşılaştırma cümlelerinde sıklıkla kullanılır ve birer ipucu olarak değerlendirilir.

Örnek:

- (I) Yeni çıkan kitabımı bugün şöyle bir karıştırıp birkaç sayfa okuyayım dedim. (II) Ne görsem beğenirsiniz! (III) Bütün “ki”ler ayrı yazılmış, “seninki, benimki” sözcüklerindeki bile. (IV) Bu tür yanlışlara yalnız benim kitabımda değil, başka kitaplarda, gazetelerde ve dergilerde de rastlanıyor. (V) Bu durum kimi düzeltmenlerin dizgicilerin dilimizin yazım kurallarını yeterince bilmemelerinden kaynaklanıyor

Örneklendirme:

- Soyut olan düşünceyi somutlaştırmak için başvurulur.
- Verilen örnekler düşünceyi daha belirgin ve inandırıcı kılar.
- Genellikle düşünce yazılarında kullanılır.
- Söz gelimi, mesela, misal, örneğin gibi ifadeler örnek cümlelerinde kullanılabilir.

Örnek:

- Bedri Rahmi Eyübođlu, Őirlerinde masal dilini, masal motiflerini belki de en çok kullanmıŐ bir Őair. Masallı söyleyiŐe daha 40'ların başında “*Yaradana Mektuplar*” adlı Őirlerinde baŐlar. Daha sonra yazdđđ “*Kirk Odalı Konak*” adlı Őirde Őiirinin masalla olan bu iliŐkisini aŐıkŐa gÖrebilirsiniz. “*Karadut, Kara Sevda, Saadet*” adlı Őirleri masal dilinin, masaldaki söyleyiŐ kalıplarının baŐtan sona egemen olduğu Őirlerdir.

Tanık Gösterme (Alıntı Yapma):

- Bir düşünceyi güçlendirmek, inandırıcı kılmak için başvurulur.
- Tanık gösterilen kişinin o konuyla ilgili düşüncesinden ya da sözlerinden alıntı yapılır.
- Genellikle tartışmacı anlatım biçiminde kullanılır.

★ **UYARI:** Tırnak içindeki her söz tanık gösterme olarak değerlendirilmemelidir. Herhangi bir diyalog da alıntı olabilir ancak bu onun tanık göstermek amacıyla kullanıldığını göstermez. Alıntının tanık gösterme olabilmesi için sahip olunan düşünceyi destekler, bu düşünceyi ispatlar nitelikte olmalıdır.

Örnek:

- Küresel ısınma ülkemizde de pek çok sorunun doğmasına neden oluyor. Bu sorunların başında özellikle büyük kentlerde görülen “susuzluk” geliyor. İstanbul Belediyesi, bu sorunu deniz suyunu arıtarak çözeceklerini açıkladı. Bunun üzerine Amerika’da yaşayan bilim adamımız İşbilen bir basın toplantısı düzenleyerek: “Deniz suyunu arıtarak kullanmayı Türkiye’de herkes bir çağ atlama hamlesi sanıyor; ama bu tip girişimler doğaya aşırı kimyasal yükleyerek, zaten bozulan dengeyi daha da bozuyor.” dedi. Bu görüş ülkemizde yaşayan bilim adamları tarafından da destek gördü.

Benzetme:

- Aralarında nitelik bakımından ilgi bulunan iki şeyden, nitelikçe zayıf olanı güçlü olana benzetmektir.
- Bir yazıda benzetmenin olabilmesi için benzeyen ve benzetilen olmalıdır.
- Sanatsal yazılarda kullanılır.

Örnek:

- Dik, sarp bir doruğa tırmanan dağcıyı andırıyor deneme yazarı. Yamaçta ayağını koyacak bir yer arıyor. Elleriyle tutunacak bir yer seçiyor. İpine takacağı bir kaya parçası gözlüyor; adım adım tırmanıyor, sinaya sinaya yükseliyor. Tepede, ulaştığı noktada, bir dağcı gibi güven duygusu sarıyor içini.

UZMANLAR
YAYINLARI

Sayısal Verilerden Yaralanma:

- Bilginin ayrıntılı bir biçimde aktarılabilmesi için istatistiksel bilgilerden, grafiklerden, anket sonuçlarından vb. yararlanmasıdır.

Örnek:

- Ormanlar, dünyanın akciğerleri gibidir. Ağaç ve ormanın insan hayatına doğrudan ve dolaylı olarak öylesine faydası vardır ki...Aklıma gelenin birkaçını sıralayayım isterseniz. O zaman ne demek istediğimi daha iyi anlamış olursunuz. Tabiatın harika, sessiz süpürgeleri ormanlar yaratılmasaydı yaşadığımız dünya tozdan geçilmeyecekti. 1000 m² ladin ormanı 32 ton, kayın ormanı 68 ton, çam ormanı ise 30-40 ton tozu tüp diye emebilir ve havadaki zehirli gazları filtreler.

Sayıp Dökmelere Yer Verme:

- Bir işin türlü hâllerini, bir şeyin bütün parçalarını zihne çarpacak şekilde art arda sıralayıp söylemektir. Bu şekilde söylenmiş sözcüklerin yer aldığı cümlelerde sayıp dökmelere yer verilmiş demektir.

Örnek:

- Bir mühendisi, bir şairi, bir doktoru, hatta ismini bile ömrünüzde işitmediğiniz herhangi bir mesleğe mensup birini, hiç anlamadığınız bir işten dolayı beğenir gibi olunuz, derhal... (Ahmet Haşim)

Anlatıcı Kişi:

1.kişili anlatım:

- Anlatıcı kişinin olay kahramanı olduğu anlatım şeklidir. Yüklemde 1. tekil veya çoğul kişi eki bulunur. Cümle başında "ben" veya "biz" sözcüklerini kullanabiliriz.

Örnek:

- Evden çıktım. Sabahın erken saatleriydi. Köşe başındaki markete uğrayıp bir ekmek ve gazete aldım

3.kişili anlatım:

- Anlatıcı kişi olayın dışındadır. Y¼klemde 3. tekil veya çoğul kişi anlamı vardır. C¼mlenin başına "o" veya "onlar" sözc¼kleri getirilebilir.

Örnek:

- Marketin sahibi İhsan Bey gözl¼ę¼n¼ takmış, dikkatle gazetesini okuyordu. D¼k-kâna cadde üst¼ndeki mütevazı apartmanda oturan genç öğretmen girdi. İhsan Bey'i selamladı.

Devinim:

- Hareket anlamına gelir. Özellikle öyküleyici anlatımda, eylem cümlelerinin yoğunlukta olduğu metinlerde söz konusudur.

Örnek:

- Düğün alayının davul zurna gürültüsü, köçeklerin zil sesleri iyice yoğunlaştı. Hacı Mehmet, karısı, Celal ellerindeki yazmalardan, boyalı şekerleri gelinin başına atıyorlardı. Hacı Mehmet, aylardır biriktirdiği bozuk paraları bir mendilin içinden avuçlayıp kalabalığa saçtı.

Yineleme:

- İfadelerin tekrarlanmasıdır. İkilemeler yineleme olarak ifade edildiği gibi ikileme olmayan söz tekrarları da yineleme olabilir.

Örnek:

- Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam
(Ahmet Haşim)

★ **UYARI:** Her ne kadar AYT konuları içinde yer alsada kimi zaman Türkçe sorularında, seçeneklerde aşağıdaki kavramlarla karşılaşabiliriz:

1. **İç Konuşma (İç Diyalog) Tekniği:** Anlatmaya bağlı edebî metinlerde kullanılan bir çeşit anlatım tekniğidir. Yazar, anlatmak istediği şeyleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okuyucuya verir. Kahraman kendi kendine konuşur gibidir fakat düşünceleri düzenlidir.

Örnek:

Muhsin'in bakışları, adeta aklımdan geçeni okuyor gibi. Bir şeyler kulağına çalındı desem... Zannetmiyorum. Belki de farkında olmadan duruşumla, bakışımla kendimi ele veriyordumdur.

2. Biliş akışı tekniği: Karakterin düşünme eylemini olduğu gibi aktarmaya çalışan bir edebi tekniktir. İç konuşmadan farklı olarak düşünceler akış hâlimdeyken bir düzensizlik söz konusudur. Yapıtlarda iç diyalog şeklinde göze çarpar. Bu yüzden biliş akışı tekniğinin olduğu yerde iç konuşma tekniğinin de varlığından söz edebiliriz.

Örnek:

Apartman kapısının girişinde İhsan Bey'le karşılaştım. Karşılıklı hâl hatır sorduktan sonra o içeri girdi, ben arabaya doğru yürüdüm. İyi insandır İhsan Bey. 10 yıldır komşumdur, kimseye kötü sözü yoktur. İhsan demişken bugünlerde okuduğum romanın kahramanının da ismi İhsan. Ne melankolik bir karakter o öyle. Yazar kendi melankolik hâlini mi yansıttı acaba bu karaktere? Bazı romanlarda yazarların kendini kahramanları aracılığıyla anlattıklarını görüyoruz zira.

3. Anlatıcı Bakış Açısı:

a. *Hâkim (Tanrısal / İlahi) Bakış Açısı:* Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini, kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini bilir ve görür. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

Örnek:

Şehir içi dolmuşa bindi. Parayı şoföre uzattı. Yanında bozuk olmadığı için 50 lira vermişti. İnşallah şoför üstünü vermeyi unutmaz, diye geçirdi içinden. Öylesine içine kapanık, öylesine çekingendi ki paranın üstünü istemeye utanırdı.

b. Kahraman (Ben) Bakış Açısı: Olaylar, hikâye kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı birinci kişidir.

Örnek:

Bir süre okulun bahçesinde durup çocukların oyun oynayışlarını izledim. Ne kadar da coşkulular, ne kadar da kendilerinden geçmişler... İnsan da işini bir çocuğun oyunu sevdiği gibi sevse bu coşkuyla yapmaz mı hiç?

c. *Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı:* Anlatıcı; gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Hikâye kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı, gördükleriyle sınırlıdır. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

Örnek:

Elindeki kese kâğıdını masanın üzerine bıraktı. Mutfak dolabından bir tabak alıp kese kâğıdının içindeki poğaçalardan üçünü tabağa koydu. Bir taraftan poğaçalardan atıştırırken bir taraftan da çay demledi.